

«جوان» در گفت‌وگو با کارشناسان حقوق انتخاباتی مردم را واکاوی می‌کند

رئیس جمهور بالقوه «حقوق انتخاباتی» مردم را رعایت کند

همواره در تمامی دوران‌ها بر حقوق کاندیدای انتخاباتی تأکید فراوانی شده اما کمتر کسی تا به حال از حقوق شهروندان در بالادستی و مرتبط با انتخابات می‌تواند به سادگی این موضوع را تعیین کند که مردم ذیل قوانین موضوعه در کشور اختیار انتقال قدرت را از گروهی به گروه دیگر دارند، چه بسا که همین قانون توانست در حادثه تلخی که رئیس‌جمهور سیزدهم ما به شهادت رسید، شرایط را مهیا و زمین انتخاب فرد جدید را در کوتاه‌ترین زمان ممکن برای مردم پهن‌آور کند.

با وجود راه‌های گوناگون مشارکت و مداخله در سیاست، توجه خاصی به «انتخابات»، «مشارکت انتخاباتی» و «حقوق مردم در انتخابات» شده است. در واقع پرچمدار انتخاباتی است که نمایانگر تفکیک قوا و حق نظارت مردم بر دولت به صورت مستقیم و غیرمستقیم است، از این‌رو در عصر جدید می‌توان گفت حاکمیت دولت بر جوامع، مطلق، بی‌قید و شرط و رها شده نیست بلکه مشروط به حقوق و حاکمیت مردم در قالب دموکراسی و ضوابط قانونی است. امیرالمؤمنین (ع) در خطبه ۲۱۶ نهج‌البلاغه به بخشی از نتایج این پایبندی و تعهد به حقوق متقابل اشاره می‌فرماید که برخی به تفسیر از عزتمندی حق در بین مردم و حکومت، برپایی آثار دین، برپایی آثار عدالت در جامعه، کاربرد سنت‌ها در جایگاه خود، اصلاح زمان، پایداری و دوام حکومت و یأس دشمنان نام می‌برند.

■ **حق در نگاه بر چمدان عدالت در جهان**
امام علی (ع) در آغاز این خطبه همه پیمان خود را به اتحاد و انضباط از طریق بیان حقیقت بر امت دعوت می‌کند و می‌فرماید: «ما بعد از حمد و ثنای الهی بدانید، خداوند سبحان برای من بر شما حقی قرار داده که آن سرپرستی امور شماسست و در مقابل، برای شما نیز حقی بر من قرار داده، مانند حقی که من بر شما دارم». ایشان در این جمله به مسئله مهمی در باب حکومت اسلامی اشاره می‌کند که در واقع با همه حکومت‌های آن زمان متفاوت بود. حکومت‌های استبدادی همه چیز را از خود می‌دانستند و رعایا را همچون بردگان می‌شمردند که باید چشم و گوش بسته، اطاعت کنند و اگر چیزی برای رعایا قائل بودند، نوعی منت و تفضل بود، نه حق، در حالی که امام علی (ع)

می‌فرماید: حکومت اسلامی در واقع مرکب از دو حق متقابل است: حق زمامداران بر مردم و حق مردم بر زمامداران که هر دو سنگین و پرسرولیت است.

■ **انتخابات و تحقق مردم‌سالاری**
کشور ما در طول تاریخ بی‌نصیب از حاکمان و پادشاهان مستبد و زورگو نبوده است و همین حاکمیت‌ها مانع شد تا سبزه‌زمین ما بتواند طعم مردمی‌بودن را بچشد. سایر مردم دنیا هم سعی کردند بر همین اساس مردمی‌بودن را در محور حاکمیت خود قرار دهند که قطعاً به اندازه کشور ما موفق عمل نکرده‌اند و هر کدام ناقص خود را دارند که البته باید گفت ما هم نیازمند پر کردن برخی جاهای خالی هستیم. یکی از جلوه‌های بارز حکومت اسلامی، محوریت تکیه بر دین است که همین ماهیت دینی باعث می‌شود با برجسته‌کردن حقوق سیاسی، اجتماعی و رفاهی مردم بتوانند بر دولت و مدیریت سیاسی و سیاستگذاری‌های آن نظارت مستقیم و غیرمستقیم داشته باشند. مهم‌تر اینکه چنین رویکردی باعث می‌شود حکومت به سمت استبدادورزی، بی‌قانونی یا ظلم و بی‌عدالتی نرود، هر چند نیازمند شفافیت‌های بیشتری در برخی زمینه‌ها برای به حداقل رساندن بی‌عدالتی هستیم چراکه نظارت ذره‌بینی به وسیله قوانین زمینه‌های رشد و پیشرفت و تعالی جامعه خود را فراهم می‌سازد و امید به دستیابی به آمل و آرزوها را بیشتر خواهد کرد.

■ **«انتخابات» حق افراد در تعیین سرنوشت است**
محمدمیثم نداف‌پور در گفت‌وگو با «جوان» درباره حق مردم در انتخابات می‌گوید: مادر خصوص حق با مباحث کلاسیک‌تر قائل به حقوق بشر و شهروندی قائل به حقوق جمعی نیستیم بلکه حقوق افراد برمی‌گردد و در انتخابات هم درباره حق فرد در تعیین سرنوشت خود و حق فرد در مشارکت انتخابات حرف می‌زنیم و حقوقی که برای او لازم است.

این کارشناس حقوقی بیان می‌کند: اینکه ما برای مردم مفهوم انتزاعی حقوقی قائل شویم، موضوعات جدیدی است که تحت عنوان نسل سوم حقوق بشر از آن یاد می‌شود و حقوقی است که جمع مردم از آن بهره‌مند هستند، مثل حق بر محیط زیست سالم که آنجا حق فرد مطرح نیست و حق نسل‌های بشری به میان می‌آید. در بحث مشارکت و حقوق سیاسی که نسل اول محسوب می‌شود، حق افراد را بررسی

می‌کنیم و در قالب حقوق مردم بحث نمی‌کنیم. نداف‌پور در ادامه بیان می‌کند: حق فرد در انتخابات و مشارکت در آن ناشی از اصل تعیین سرنوشت است و صرف انسان‌بودن این حق برای آنها به وجود می‌آید که سرنوشت خودشان را خود تعیین کنند و یکی از زوایای آن در مسائل سیاسی و رابطه بین افراد و شهروندان با نهادی به نام دولت معنا می‌یابد. این کارشناس حقوقی یادآور می‌شود: آنچه اهمیت دارد این است که در بحث تعیین سرنوشت و اداره امور دولت و کشور ما به دنبال مشارکت‌دادن مردم هستیم تا آنها عامل باشند و اینجا وقتی بحث امکان آن به میان می‌آید، با توجه به نیازها و علائق مشترک و البته با شکل‌گیری مفهوم جامعه و دولت، به سمتی می‌رود که دولت نقش نمایندگی از سمت مردم دارد.

نداف‌پور می‌گوید: در واقع دولت به عنوان یک نماینده و وکیل تلقی می‌شود و در رابطه بین موکل و وکیل، وکیل به دنبال تأمین مصالح و منفعت موکل خود است و ما در حال بحث در مورد نماینده‌های هستیم

در قانون اساسی ما نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری در اصل نهیم بر عهده شورای نگهبان گذاشته شده و این شورا تلاش کرده است نظارت خود را موسع ببیند که این مهم در راستای حقوق مردم است

که وظایف او نمایندگی و تأمین منافع جامعه است، بنابراین با این نگاه انتخابات ریاست جمهوری به عنوان انتخاب فرد در عالی‌ترین سطح دولت، طبیعی است حقی برای تک‌تک افراد به وجود می‌آید تا نماینده خود را انتخاب کنند.

وی با تأکید بر نقش اصل مردم در تعیین حق و سرنوشت خود معتقد است: ما می‌توانیم حق افراد و مردم را در انتخابات اینگونه تلقی کنیم که حق افراد در تعیین سرنوشت است و افراد هم بر اساس منافع خود و مصالح جامعه دست به انتخاب می‌زنند. این کارشناس حقوقی ادامه می‌دهد: ما در مورد حق مشارکت سیاسی، قانونی تحت عنوان قانون انتخابات ریاست جمهوری مصوب سال ۱۳۶۴ داریم که اصلاحاتی در سال‌های بعد اتفاق افتاد که طبق آن تمام مسائل مربوط به انتخابات و مسائل کلی آن موضوعات مختلف بیان شده است. در این قانون تکالیف دستگاه‌ها نیز تعیین شده است، اما اجرایی شدن یا نشدن آن را باید مجریان و ناظران توضیح دهند. برای مثال در مورد انقضات سال ۱۳۸۸ و شبهاتی که وجود داشت با تلاش‌های نهادهایی چون وزارت کشور و شورای نگهبان تا حدود زیادی مردم در فرایند این مسائل قرار گرفتند و افکار عمومی هم متوجه شد که انتخابات در کشور ما سالم و میزان تخلف کم بوده است و با بروز تخلف برخورد می‌شود. به اعتقاد وی، تخلفات اینچنینی اثر خاصی هم در نتایج ندارد و سال ۱۳۸۸ این موضوع روشن شد.

وی در رابطه با تضمینات موجود در قوانین ما برای حفظ رأی ماقبل و بعد انتخابات می‌گوید: قانون انتخابات ریاست جمهوری تکالیف مختلفی برای دستگاه‌ها مشخص کرده و از همان تکالیف حقوق مردم قابل استخراج است، به عنوان مثال مسئول ستاد انتخابات کشور یا وزارت کشور باید مردم را نسبت به فرایند انتخابات آگاه کنند که همان اطلاعیه‌های ستاد انتخابات است یا اینکه تصریح شده است آرا باید به صورت مخفی باشد.

نداف‌پور تصریح می‌کند: ملاک‌هایی که می‌توان برای انتخابات خوب در نظر گرفت، این است که آرای همه افراد اخذ شود که برای تحقق این مهم در کشور و قوانین ما فرایند تمدید ساعت را داریم، هیئت اجرایی تا جای ممکن برای افرادی که تمایل به رأی‌گیری دارند ساعات را تمدید می‌کند که البته این قوانین زیاد است.

وی با ورود به بحث جرائم انتخاباتی ادامه می‌دهد: در فصل جرائم

برخی موارد ناشی از این موضوع درج شده است، مثل اینکه افراد با شناسنامه خود باید رأی دهند یا به صورت تکراری رأی اخذ نشود که همه اینها تضمین‌کننده سلامت انتخابات و رعایت انصاف و برابری بین کاندیداهای انتخاباتی باشد.

وی در مورد ضمانت اجرا در سروز تخلفات می‌گوید: حق واقعی مردم زمانی مطرح می‌شود که در قوانین حقوقی وجود نداشته باشد، بنابراین باید در سازوکارها، نهادهای پیش‌بینی کنیم که تضمین‌کننده باشد، در نتیجه این موضوع نشان از مؤثر بودن حق مردم دارد که در قانون اساسی ما برای این موضوع نقش و جایگاه شورای نگهبان مشخص شده است. وی توضیح می‌دهد: در قانون اساسی ما نظارت بر انتخابات ریاست جمهوری در اصل نهیم بر عهده شورای نگهبان گذاشته شده و این شورا تلاش کرده است نظارت خود را موسع ببیند که این مهم در راستای حقوق مردم است.

وی می‌افزاید: قانون اساسی نقش نظارتی شورای نگهبان را نام برده و در قوانین هم توسعه این اختیارات به صورت خوبی متبلور شده است و شورای نگهبان برای نظارت مؤثر بر انتخابات در هیچ مرحله‌ای (قبل، حین و بعد از انتخابات) دست‌بسته نیست. قبل از انتخابات همزمان با ثبت‌نام و احراز صلاحیت تا نظارت بر فرایندهای انتخاباتی و در نهایت حتی بعد از انتخابات و اعلام نتایج شورای نگهبان تا ۱۰ روز مهلت دارد بررسی خود را انجام دهد.

نداف‌پور بیان می‌کند: یک گام اصلی صحبت از حق مردم، دقیقاً شورای نگهبان است و نظارت در همه مراحل وجود دارد.

بر اساس قانون انتخابات ریاست جمهوری، شورای نگهبان باید تا ۱۰ روز نتیجه انتخابات را اعلام کند و مردم نیز از دو طریق امکان اعلام دو روز بعد از اعلام نتایج است و مردم، گروه‌ها و رسانه‌ها که صاحب حق هستند، امکان اعلام شکایت دارند و هیئت اجرایی هم باید طی ۲۴ ساعت بررسی و نتیجه را به صورت صورت جلسه به وزارت کشور اعلام کند.

وی در ادامه صحبت‌های خود به طریق دوم برای اعلام تخلفات به واسطه مردم اشاره می‌کند و توضیح می‌دهد: طریق دوم به واسطه ناظران شورای نگهبان است که طی مدت سه روز از تاریخ اخذ رأی افراد می‌توانند شکایت و مستندات خود را اعلام کنند.

محمدمیثم نداف - جوان

گفت‌وگو

رأی مردم «حق الناس» است

در کشور ما بر حقوق کاندیدای انتخاباتی تأکید فراوانی شده، اما کمتر کسی تا به حال از حقوق شهروندان در قبال نام‌دها صحبت کرده است. حقوق مردم بر دوش حکومت اسلامی در نظر گرفته شده است و در عین حال حقوقی که حاکمیت اسلامی بر عهده مردم دارد، در عرصه انتخابات چیست؟

انتخابی‌بودن همه ارکان نظام جمهوری اسلامی ایران و محوریت اراده مردم در تعیین سرنوشت سیاسی و اجتماعی، قانونگذاران و نخبگان سیاسی و حقوقی را در کوران تلاشی مستمر، جهت تثبیت و ارتقای نهاد انتخابات قرار داده است. تأمین «سلامت حقیقی»، «رأی واقعی» و «امنیت کامل» مهم‌ترین سرفصل‌های حقوق انتخاباتی مردم به شمار می‌آید که در اسناد حقوقی و مواضع مختلف مورد تأکید و تصریح بوده و قانون اساسی با شناسایی نهادی چون شورای نگهبان در راستای تضمین آنها گام برداشته است. در مقابل حقوق فوق، مردم نیز باید به مسئولیت‌های خود در قبال مسائل مهم اجتماعی توجه داشته باشند و نقش آفرینی متناسبی را در اداره امور جامعه صورت دهند. «مشارکت مطلوب» و «اصلاح‌گزینی» مهم‌ترین مصادیق مسئولیت انتخاباتی مردم

دکتر امیر گشتگر، عضو هیئت علمی پژوهشکده شورای نگهبان در گفت‌وگو با «جوان» معتقد است: رأی مردم در نظر به مردم‌سالاری دینی، در عداد حق الناس است و از لوازم قطعی این مهم، لزوم حراست از رأی مردم است و نهاد ناظر بر انتخابات نیز نهاد پاسدار حق الناس محسوب می‌شود. متن گفت‌وگو را بخوانید.

امور کشور بر آرای عمومی اداره از راه انتخابات «زمینه را برای انتخاب‌کنندگی جدید مردم فراهم آورده است، از طرف دیگر اصل ۲۷ تحریر به عنوان یکی از مظاهر کنش‌های انتخاباتی پیش‌بینی شده و احزاب قانونی می‌توانند با ارائه و مطرح ساختن مزیت‌های خود، مردم را در معرض انتخابات‌های جدید و متفاوت قرار دهند، همچنین در اصول متعدد ناظر به نحوه اداره انتخابات پیش‌بینی‌های لازم به عمل آمده است. علاوه بر این قوانین عادی ناظر به انتخابات، جزئیات مربوط به جابه‌جایی توأم با آرامش و متانت در قدرت را تعیین تکلیف کرده است. برای نمونه در قوانین انتخاباتی، قانونگذار قواعد مشخصی را جهت تنظیم نحوه

محسوب می‌شود. بی‌تردید بی‌توجهی به این مسئولیت مهم، جامعه سیاسی را در معرض آسیب‌ها و تهدیدات پیش‌بینی‌نشده قرار می‌دهد.

■ **رعایت حقوق و تکالیف موجود بین منتخبان و مردم چه نتایج و آثاری به دنبال دارد؟**

بر اساس اصل سوم قانون اساسی «ایجاد محیط مساعد برای رشد فضایل اخلاقی» از وظایف اصلی جمهوری اسلامی ایران محسوب می‌شود. در این راستا اگر مردم و حاکمیت، انتخابات را با لحاظ اصول و مؤلفه‌های پیش‌گفته مدیریت کنند، انتخابات به محلی برای رشد سیاسی جامعه مبدل خواهد شد. رشد سیاسی از بستر انتخابات به این معناست که انتخابات به مزیتی ویژه، جهت تقویت مؤلفه‌های قدرت ملی مبدل می‌شود و بسترهای لازم را برای جلب منافع مادی و معنوی و دفع تهدیدات گوناگون از کشور فراهم می‌آورد.

■ **قوانین ما چگونه انتقال قدرت سیاسی از گروهی به گروه دیگر را تضمین کرده است؟**

تجربه نشان می‌دهد اهمیت انتخابات برای جمهوری اسلامی ایران یک فقره گذرا و تعطیل‌بردار نیست، بلکه به نحو راهبردی اثرگذار است و مسئولان و کارگزاران نظام سیاسی مدام در معرض پاسخگویی مردم قرار دارند و چنانچه رضایت عمومی جلب نشود، انتخابات این فرصت را فراهم می‌آورد تا مردم به تجدیدنظر در انتخاب‌های قبلی خود و پذیرش نخبگان و جریان‌هایی جدید مبادرت ورزند. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران تمامی عناصری که برای جابه‌جایی و چرخش قدرت لازم است شناسایی شده است از یک طرف در اصل ششم تصریح به «تکلیف

تأمین «سلامت حقیقی»، «رأی واقعی» و «امنیت کامل» مهم‌ترین سرفصل‌های حقوق انتخاباتی مردم به شمار می‌آید که در اسناد حقوقی و مواضع مختلف مورد تأکید و تصریح بوده و قوانین اساسی با شناسایی نهادی چون شورای نگهبان در راستای تضمین آنها گام برداشته است

محمدمیثم نداف - جوان